

İstanbul Sözleşmesi Tartışmalarında Açık Muhalefetten Zemin Kaydırmaya Farklı Tutumlar: *Sabah* ve *Sözcü* Örnekleri

Hatice Çoban Keneş

Munzur Üniversitesi

[ORCID: 0000-0002-7329-7584](https://orcid.org/0000-0002-7329-7584)

hcoban06@hotmail.com

Nihal Kocabay-Şener

İstanbul Ticaret Üniversitesi

[ORCID: 0000-003-4018-082X](https://orcid.org/0000-003-4018-082X)

nkocabay@ticaret.edu.tr

Öz

Bu çalışmada İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme süreci, toplumda oluşan iki farklı özne konumunu (karşıtlık ve destek) görünür kılabilecek farklı ideolojik konumdaki iki medya kuruluşu üzerinden incelenmektedir. Çalışma kapsamında Sabah ve Sözcü'nün web sitelerinde 20 Mart 2021- 1 Temmuz 2021 tarihleri arasında yayınlanan İstanbul Sözleşmesi ile ilgili haberler taranmıştır. İstanbul Sözleşmesi'ni konu edinen 41 haber Sözcü'den, 16 haber ise Sabah'tan elde edilmiştir. Haberler konularına göre temalara ayrılmıştır ve haber metinleri eleştirel söylem analizi çerçevesinde değerlendirilmiştir. Analiz sonucunda Sabah'ın neredeyse tüm haberlerinde görünür olan İstanbul Sözleşmesi'nin "Türkiye'ye zarar verdiği" söylemi Sözcü'de de farklı gerekçelerle ortaya çıkmıştır. Öte yandan Sözcü'de sözleşmeden çekilmeye yönelik tepkileri görünür kılan haberlerin olması Sözleşme savunusuna aracılık etmekle birlikte LGBTİ+ öznelerle dair hak odaklı tek bir haberin olmaması, LGBTİ+'ların görünmez kılınması nedeniyle Sözcü'nün de hâkim cinsiyet rejiminin kodlarıyla hareket ettiğinin işareti olarak okunmuştur. Bu sonuçlar her iki gazetenin hâkim cinsiyet rejimi içinde üstü örtük işbirliğine de işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: anaakım medya, İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı, *Sabah*, *Sözcü*, toplumsal cinsiyet karşıtlığı

•••••

Geliş tarihi: 7 Nisan 2023 • Kabul tarihi: 11 Eylül 2023

Araştırma Makalesi

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2023 • 15(2) • 153-197

DOI: 10.46655/federgi.1278694

Various Standpoints in the Istanbul Convention Discussions, from Open Opposition to shifting the Ground: Cases of *Sabah* and *Sözcü*

Hatice Çoban Keneş

Munzur University

[ORCID: 0000-0002-7329-7584](https://orcid.org/0000-0002-7329-7584)

hcoban06@hotmail.com

Nihal Kocabay-Şener

Istanbul Ticaret University

[ORCID: 0000-003-4018-082X](https://orcid.org/0000-003-4018-082X)

nkocabay@ticaret.edu.tr

Abstract

This study examines the process of Turkey withdrawing from the Istanbul Convention with two media organizations with different ideologies. It has been considered that these two media organizations can make visible the two different subject positions (opposition and support) that emerge in society. The news related to the Istanbul Convention published on the websites of Sabah and Sözcü between March 20, 2021, and July 1, 2021, have been collected and the news gathered 41 news from Sözcü, 16 news from Sabah. The news was categorized based on their subjects into themes, and the news was evaluated within the framework of critical discourse analysis. As a result of the analysis, the narrative that the Istanbul Convention "harms Turkey" was prominently featured in almost all of Sabah's news. Similarly, this narrative also emerged, albeit with different reasons in Sözcü. Furthermore, news in Sözcü included protest movements about withdrawing from the Istanbul Convention. However, the absence of even a single rights-based news piece concerning LGBTI+ individuals resulted in the invisibility of the LGBTI+ community. This absence is indicative of Sözcü aligning itself with the codes of the dominant gender regime, emphasizing its adherence to prevailing gender norms. These results essentially point to the implicit cooperation of both newspapers within the dominant gender regime.

Keywords: mainstream media, Istanbul Convention, *Sabah*, *Sözcü*, Anti-gender Movements

•••••

Arrival date: 7 April 2023 • Acceptance date: 11 September 2023

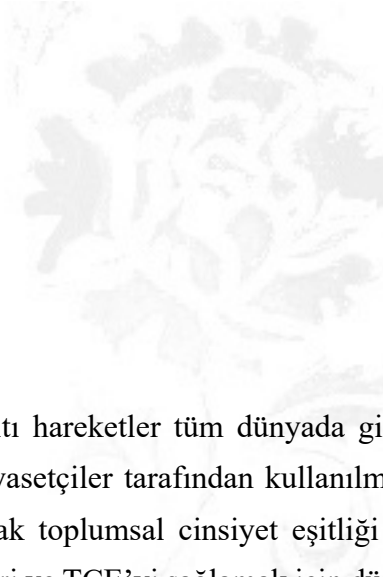
•

Research Article

<http://federgi.ankara.edu.tr>

federgi • 2023 • 15(2) • 153-197

DOI: 10.46655/federgi.1278694

Giriş

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler tüm dünyada giderek yükselmekte ve özellikle sağ popülist siyasetçiler tarafından kullanılmaktadır. Bu karşıtlığın yükselmesine bağlı olarak toplumsal cinsiyet eşitliği (TCE) için mücadele eden sivil toplum örgütleri ve TCE'yi sağlamak için düzenlenmiş olan yasalar ve sözleşmeler de sağ popülist hareketlerin hedefindedir. Toplumsal cinsiyet karşıtlığının hedef aldığı düzenlemelerden biri de kamuoyunda İstanbul Sözleşmesi (İS) olarak bilinen “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”dir. 2011’de İstanbul’da imzaya açılan sözleşme, 2014 yılında yürürlüğe girmiştir.

Kadına yönelik her türlü şiddetin ve ev içi şiddetin önlenmesi, şiddet mağdurlarının korunması, suçların kovuşturulması, suçluların cezalandırılması ve son olarak, kadına karşı şiddet ile mücadele alanında bütüncül, eş güdümlü

ve etkili işbirliği içeren politikaların hayata geçirilmesi sözleşmenin dayandığı dört temel ilkeyi oluşturuyor. Kadına yönelik şiddete karşı insan hakları temelli bir sözleşme olan İstanbul Sözleşmesi, yalnızca cezalandırma ya da cezasızlığı ortadan kaldırma ile değil, kadınların korkmadan, güven içerisinde, şiddetten uzak ve ayrımcılığa uğramadan yaşamasına ve maruz bırakıldıkları şiddet için tazmin edilmelerine de olanak sağlıyor (kadinininsanhaklari.org t.y.).

İmzacı ülkelerin sözleşme kapsamında vermiş oldukları taahhütler, bağımsız uzmanlar grubu The Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence (GREVIO/ Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev içi Şiddete Karşı Eylem Uzman Planı) tarafından izlenmektedir. Fakat Türkiye, ilk imzacıları arasında olduğu Sözleşmeden, 20 Mart 2021 tarihinde Resmi Gazete’de yayınlanan karar ile çekilmiştir. Sözleşmeye karşı cephe sadece Türkiye’de açılmış değildir. Bulgaristan, Macaristan, Slovakya, Romanya, Letonya ve Polonya’nın da İS’yi tartışmaya açtığı, mevcut iktidarların Sözleşmeyi marjinalize ettiği izlenebilmektedir (Baştan 2021; Bilgin Aytaç ve Sezgin 2022). TCE kavramına karşı geliştirilmiş olan bu hareketlerin sağ popülist siyasetçiler tarafından beslendikleri düşünüldüğünde Türkiye’nin İS’den çekilmesi bir başlangıç ya da son olmaktan daha çok bir sürecin ifadesi olarak görülmelidir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin yükselmesine bağlı olarak toplumsal cinsiyet ve İS’ye ilişkin Türkiye’de yapılmış olan çeşitli akademik çalışmalar vardır. Büşra Çelik tarafından yapılan “İstanbul Sözleşmesi Bağlamında İslamcı Kadınların Görüşlerine Dair Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmada İS karşıtlığının AKP ile organik bağları olan İslamcı kesimlerin tamamında olmadığı iddia edilmektedir. Çelik, İslamcı yazar, entelektüel kadınlar ve erkekler arasında fikir ayrılıkları olduğu iddiasını ise sözleşme karşıtı beyanlar karşısında İslamcı kadınların düşüncelerini gazete yazıları kapsamında analiz ederek kanıtlamaya çalışmaktadır (Çelik 2021). Yazar özellikle de İslamcı yazarların, entelektüel kadınların homojen bir görüş

birliği içerisinde olmadığını Kadın ve Demokrasi Derneği'nin (KADEM) açıklamalarına dayanarak ortaya koymaktadır.

Gizem Bilgin Aytaç ve Ayda Sezgin tarafından kaleme alınan “Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlere Kısa Bir Bakış: Macaristan, Polonya ve Türkiye Örnekleri” başlıklı çalışmada ise İS'den çekilme kararı alan Polonya, Macaristan ve Türkiye'de toplumsal cinsiyet karşıtlığının siyasi rejimlerin karakterinin de bir parçası olarak değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu çalışmaya göre, toplumsal cinsiyet karşıtı siyaset pratikleri benzerlikler göstermektedir ve yalnızca milliyetçi muhafazakâr grupların din/inanç unsuru temelli örgütlü kampanyaları olarak değil, küresel ölçekte de neoliberalizm ve sağ popülizm ile birlikte değerlendirilmektedir (Bilgin Aytaç ve Sezgin 2022).

İstanbul Sözleşmesi karşıtlığını muhafazakâr basın üzerinden analiz eden bir başka çalışma da “İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği”dir. Dilek Keleş ve Duygu Onay Çoker tarafından kaleme alınan makalede İS'ye karşı çıkışın nasıl dile getirildiğinin ve bu amaçla hangi söylemsel stratejilerin kullanıldığının açığa çıkarılması için *Milli Gazete*'nin 2020 yılının Mayıs ayına ait köşe yazıları analiz edilmiştir. Çalışmada, *Milli Gazete*'nin İstanbul Sözleşmesi karşıtlığı “yok edilme” tehdidi üzerinden belirlenmiştir. Bu çerçevede, tüm köşe yazarlarının sözleşmeyi hedef aldıkları ve sözleşmeye karşı çıkışlarının kaynağını İslamcı ideolojinin hem dinden hem de ataerkil düşünceden alınan cinsiyetçi söyleme dayandırdıkları ifade edilmiştir (Keleş ve Onay Çoker 2021).

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Dayanışma Ağı (AĞ-DA) tarafından yayınlanan “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya” başlıklı raporda ise toplumsal cinsiyet karşıtlığını yaygınlaştıran ve iktidara yakın olarak tarif edilebilecek olan medyada yer alan haberler ve köşe yazıları incelenerek söylemsel karşıtlığın nasıl oluşturulduğu analiz edilmiştir (Kocabay-Şener, Çoban Keneş, Çelik,

Fahrioğlu Akın 2022). AĞ-DA'nın “**İstanbul Sözleşmesini Savunmak: Toplumsal Cinsiyet Temelli Nefret Söylemiyle Mücadele İçin Politika Önerileri**” (Özdemir Taştan, Sönmezocak ve Kelavgil 2022) başlıklı bir başka raporunda da Türkiye'nin **İS'den** çekilme süreci ayrıntılı bir şekilde haritalandırılarak karşıtlık söyleminin hangi stratejilerle kurulduğu ortaya konulmuş, artan toplumsal cinsiyet temelli nefret söylemiyle mücadele için politika önerilerinde bulunulmuştur.

Literatürde İS ve medyaya ilişkin yapılan çalışmalar bulunsa da bu çalışmaların örneklemini iktidarla organik bağları olan medyanın oluşturduğu görülmektedir. İS'ye ilişkin söylemin çözümlenebilmesi için söylemin inşa ettiği özne konumlarının tespit edilmesi gerekir. Buradaki en belirgin konumlar Sözleşme karşıtlığı ve yanlılığı konumlarıdır. Sözleşme karşıtlığı ve yanlılığı genel çerçevede iktidar yanlılığı ve karşıtlığı ile birlikte düşünülebilmektedir. Bu nedenle çalışma, iki farklı özne konumunu açığa çıkarabilmeye aracılık edebilecek iki farklı ideolojik konumda olan medya kuruluşu¹ üzerinden incelenmektedir. Çalışmanın amacı, TCE açısından önem taşıyan İS'den çekilme sürecinde, sahiplik yapıları ve ideolojik konumları nedeniyle hükümete muhalif haberler yapan *Sözcü* ile hükümetle organik bağları olan *Sabah*'ta İS ile ilgili haberlerin nasıl bir söylem ile sunulduğunu karşılaştırmaktır. Böylece Türkiye'de TCE kavramının nasıl bir söylemsel çerçeve içinde tartışıldığının iki farklı gazete örneği üzerinden serimlenmesi amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmada, iktidar karşıtı ve iktidar yanlısı konumda olan gazete örneğinden yola çıkılmakla birlikte Türkiye'deki cinsiyet rejimine dair temel karşıtlıkların ortaya konulması da hedeflenmiştir. Her iki gazetenin de sistem içinde hareket ettikleri ve hegemonik değerlerin taşıyıcıları oldukları verili kabul edilmekle birlikte, iktidar yandaşlığı ve karşıtlığı içinde her iki gazetenin İstanbul Sözleşmesi'ni nasıl araçsallaştırdığının görünür kılınması çalışma açısından önemlidir.

Çalışmada, İS'den çekilme kararını hazırlayan bağlam ve çekilme

kararının verilmesinden sonraki dönemde, gazetelerin konuyu hangi perspektiften ele aldığı, nasıl tartıştığı ve hangi aktörleri öne çıkardığı analiz edilerek açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmada *Sabah* ile *Sözcü*'nün web sitelerinde 20 Mart 2021 ile 1 Temmuz 2021 tarihleri arasında yer alan haberler eleştirel söylem analizine (ESA) tabii tutulmuştur. ESA, söylem düzeyinde hayata geçirilen ya da söylem aracılığıyla meşrulaştırılan toplumsal ilişkiler içindeki egemenlik yapıları kuran unsurlara odaklanmaktadır. ESA cinsiyetçilik, ırkçılık, homofobi gibi diğer ayrımcılık biçimlerini görünür kılmak için uygun yaklaşımlardan birini oluşturmaktadır (van Dijk 1995, 18). Teun A. van Dijk (van Dijk 1993; 1995; 2001) ve Norman Fairclough (Fairclough 1993; 1996; 1998) tarafından temellendirilen ESA, toplumsal cinsiyet, ırk ve etnisite çalışmaları gibi sosyal bilimlerin pek çok alanında kullanılmıştır. Toplumsal yapı ve dil arasında diyalektik bir ilişki olduğunu varsayan eleştirel söylem çalışmalarına göre toplumun dili belirlemesi gibi dilin de toplum üzerinde belirleyiciliği vardır (Fairclough 1989). Bu teorik bakış açısıyla hareket eden çalışmada, İS'den çekilme kararının verildiği tarihten resmi ayrılma zamanına kadar haberlerin hangi temalar üzerine kurulduğu, temaların hangi argümanlarla oluştuğu, söylemin nasıl belirdiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Belirtilen zaman aralıklarında *Sözcü* ve *Sabah* web sitelerinde yayımlanan haberler Google arama motoru aracılığıyla toplanmıştır. Örnekleme, İS ile ilgili Resmi Gazete haberleri gibi rutin haberler medya kuruluşlarının yayın politikalarını yansıtmayacakları için dâhil edilmemiştir.

Dünyada ve Türkiye'de Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler dünyanın pek çok ülkesinde yaygınlaşmaktadır. “Söz konusu hareketler toplumsal cinsiyet kavramını,

cinsiyetin doğuştan değil, toplumsal ve ideolojik olarak sonradan inşa edildiğini öngörmesi ve biyolojik özelliklerin politik ezilmişliğe dönüştürüldüğü yapısal ilişkileri sorgulaması nedeniyle ‘yaradılışa, ulusal kimliğe ve toplumsal değerlere’ aykırı kabul etmektedir” (Özügurlu ve Dayan 2020, 457).

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, 2010 yılı itibariyle pek çok ülkede yükselişe geçmekle birlikte, “toplumsal cinsiyet ideolojisi” kavramı 1995 yılında Pekin’de düzenlenen 4. Dünya Kadın Konferansı’ndaki cinsel ve üreme sağlığına ilişkin taleplere karşı çıkmak nedeniyle ilk kez Vatikan tarafından kullanılmıştır (Telseren Ömeroğlu vd. t.y.). Ayrıca 4. Dünya Kadın Konferansı’ndan bir yıl önce, 1994 yılında Kahire’de Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı’ndaki taleplerin de toplumsal cinsiyet karşıtlığının fitilini ateşlemiştir. Bu iki konferansın sonucunda, toplumsal cinsiyet kavramının Birleşmiş Milletler (BM) belgelerine girmesi; BM’nin cinsel ve bedensel hakları, insan hakları olarak kabul etmesi, hak ve eşitlik karşıtı ülkeleri rahatsız ederek toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin oluşumu başlamıştır (Şeker 2020).

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin kullandıkları bazı farklı söylemler olmakla birlikte, ortak kullandıkları argümanlar da bulunmaktadır. Korolczuk ve Graff, toplumsal cinsiyet karşıtlığının ideolojik çekirdeğini oluşturan üç unsur tespit etmiştir: Birincisi Hıristiyan dogma ile uyumlu ve toplumsal inşa görüşüyle zıt insan doğası, doğa kanunu ve insan haysiyetine dair inanç kalıplarıdır. İkincisi, Batı’nın entelektüel, kültürel ve toplumsal tarihinin kötümser ve antimodernist anlatısıdır. Üçüncüsü, bu yaklaşımlar küresel iktidar dağıtımında alarm veren bir bakışta ortaklaşırlar: neo-Marksist küreselleşme savunucularının halk sağlığı ve insan hakları üzerine iyiliksever söylevlerin arkasına saklanarak şantaj ve manipülasyonla dünyayı ele geçirdiklerini öne sürerler (Korolczuk ve Graff 2020). Korolczuk ve Graff, özellikle üçüncü maddeyi önemli bulduklarını belirtmekte ve toplumsal cinsiyet karşıtlarının kendilerini “dünyanın sömürgeleştirilmiş halklarının,

haklarından mahrum bırakılmış ve ekonomik olarak dezavantajlı durumda olanların, geçim kaynakları, otantik kültürleri ve geleneksel değer sistemleri neoliberal küreselleşmenin tehdidi altında olanların koruyucuları olarak” (Korolczuk ve Graff 2020, 14) tanıttıklarını ifade etmektedir.

Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler “merkez sağdan, aşırı sağa, liberal partilerden çeşitli din akımlarına, muhafazakâr her türlü siyasi gruba ve yer yer sol siyasete yayılarak” (Şeker 2020) TCE’ye karşı tutum geliştirilmesini sağlayabilmektedir. Sağ popülistler toplumsal cinsiyet karşıtlığını kullanırken diğer karşıt söylemlere eklenirler. Bu söylemlerin içinde sömürgecilik, yerlilik, milliyetçilik, muhafazakârlık, anti-kurumsalcılık, antiliberalizm ve bireysellik karşıtı söylemler yer almaktadır (Baştan 2021, 154). Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin hedef aldığı noktalardan biri de bu alanda yapılan akademik çalışmalardır. Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, toplumsal cinsiyet teorisinin bilimsel bir teori olmadığını öne sürmektedirler. Toplumsal cinsiyetle ilgili akademik çalışmaların meşruiyetini eleştirmekte ve bu kavramı “ideoloji” olarak tanımlamaktadırlar. “Toplumsal cinsiyet” ve “toplumsal cinsiyet ideolojisi” terimlerinin sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Bu terimler ahlak kaybı, kürtaj, normatif olmayan cinsellik ve cinsiyet karmaşası için kullanılan esnek eşanlamlı terimlere dönüşmüştür (Mayer ve Sauer 2017). “Toplumsal cinsiyetçilik” terimi küresel sağ retorikte “feminizm” kelimesinin yerini almaya başlamıştır (Korolczuk ve Graff 2020, 5-6).

Bu çalışmanın da konusunu oluşturan İS toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin odaklarına aldıkları metinlerden birini oluşturmaktadır (Squire 2018). İS’nin “toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler için önemli olmasının nedeni toplumsal cinsiyeti tanımlayan ilk uluslararası belge ve toplumsal cinsiyet terimini merkeze alarak hazırlanan bir metin olmasıdır” (Şahin 2020, 657).

Türkiye’de de toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin İS’ye yöneldiği görülmektedir. Alev Özkazanç’a göre, Türkiye’deki toplumsal cinsiyet karşıtı

hareketler 2011 yılında devlet eliyle güçlendirilmiştir (Özkazanç 2019). İktidara yakın STK'lar tarafından “toplumsal cinsiyet eşitliği” yerine “toplumsal cinsiyet adaleti” kavramı önerilirken, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından LGBTİ+'lara dair resmi düzlemde nefret söyleminde bulunulmuştur. Ayrıca Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı'nın kapatılması TCE'ye yapılan müdahalelerin arasında yer almaktadır (Kocabay-Şener, Çoban Keneş, Çelik, Fahrioğlu Akın 2022).

Türkiye'deki toplumsal cinsiyet karşıtlığının inşa edilmesi sürecinde açığa çıkan söylemin kendine has farkları olmakla birlikte başka ülkelerdeki sağ popülist politikacıların söylemleriyle benzerlikleri de bulunmaktadır. Bu durum bir sonraki başlıkta tartışılmaktadır.

Türkiye'de İstanbul Sözleşmesi'nden Çekilmenin Zeminini Döşeyen Taşlar

Türkiye'de İS'nin tartışılmaya başlanması geniş bir yankı uyandırmış olsa da TCE karşıtlığının daha önce ve derinden inşa edildiğini gösteren çalışmalar bulunmaktadır. İS tartışmalarında ön plana çıkarılan unsurları tartışan Ayça Günaydın, İS'nin geleneksel aile yapısını tehdit ettiğine ilişkin iddialara vurgu yapmakta, bu söylemin öne çıkarılmasında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve dolayısıyla hükümetin “ailelerin güçlendirilmesi” ve “bütünlüğünün korunması” yönündeki politikalarının önemli olduğunu belirtmektedir (Günaydın 2021).

Medyada yer alan haberler ve köşe yazıları üzerinden İS'den çekilmenin analiz edildiği “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya” (Kocabay-Şener, Çoban Keneş, Çelik, Fahrioğlu Akın 2022) başlıklı raporda da TCE'nin hedef haline getirilmesine yol açan bağlam ve olaylar serimlenerek Sözleşmenin kaldırılmasına yönelik

zeminin çok daha önceden döşendiğinin ipuçları tespit edilmiştir. Raporda, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürürlüğe konulan *Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Geliştirilmesi* isimli projenin çeşitli medya kuruluşları tarafından hedef gösterilmesi nedeniyle 2019/2020 Eğitim-Öğretim Yılı Hedef Listesi'ne eklenen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği dersinin müfredat dışı bırakılmasının; bu gelişmeyi takiben Yükseköğretim Kurulu tarafından 2016'da yayınlanmış olan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutum Belgesinin Şubat 2019'da yürürlükten kaldırılmasının; 4 Haziran 2019 tarihinde çeşitli STK'larla bir araya gelen Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın İS'den çıkılabileceğini ifade etmesinin konuyu kamuoyu gündeminde tutarak, tartışmaları alevlendirmesinin sözleşmeden çekilmeye giden sürecin ön adımları olduğu ortaya konulmuştur. Raporda ayrıca, Nisan 2020'de Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın, LGBTİ+'ları hedef alan bir açıklama yapmasının; Ocak 2021'de Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen bir etkinlikte Kâbe resmi ve LGBTİ+'larla özdeşleşen gökkuşağı bayrağının birlikte kullanılmasının ardından yine Erbaş'ın paylaştığı tweetin Sözleşme karşıtlarının elini güçlendiren argümanların üretilmesine aracılık ettiği vurgulanmıştır (Kocabay-Şener, Çoban Keneş, Çelik, Fahrioğlu Akın 2022). Belirtilen bu olaylar, TCE karşıtlığı zeminini döşerken diğer yandan da iktidar güdümlü medyanın TCE karşıtlığını destekleyen haberleri üretmesi ve yaygınlaştırması Sözleşme'den çekilmeye giden süreçte ciddi bir destek sağlamıştır (Şeker 2020). Bu haberlerde feministler hedef alınırken özellikle de LGBTİ+'lara yönelik nefret söylemi yaygın biçimde kullanılarak sözleşmenin tek bir zeminde tartışılması da sağlanmıştır (KAOS GL 2022).

Bu gelişmeler değerlendirildiğinde Türkiye'de, İS'den çekilme sürecinin TCE karşıtlığı ile inşa edildiği görülebilmektedir. Bu noktada hem iktidarın hem de iktidara yakın olan medya kuruluşlarının sözleşme karşıtı söylemin kurulmasında önemli aktörler olduğunu vurgulamak mümkündür. Çalışmanın bundan sonraki kısmında *Sabah* ve *Sözcü*'de taranan haberlerin

analizi yapılarak ortaya çıkan sonuçlar tartışılmıştır.

Çalışmanın Yöntemsel Süreci

Çalışma kapsamında 20 Mart 2021-1 Temmuz 2021 tarih aralığında *Sabah* ve *Sözcü*'de yer alan haberlere ulaşılmıştır. Haberler, Google arama motoru üzerinden sadece belirlenen web sitelerinde aratılmıştır ve anahtar kelime olarak "İstanbul Sözleşmesi" kullanılmıştır. Çıkan sonuçların linkleri toplanmış ve daha sonra içeriklere ulaşılmıştır. Birinci aşamada *Sabah*'ta 41, *Sözcü*'de 48 içeriğe ulaşılmıştır. İkinci aşamada ise ulaşılan içerikler gözden geçirilerek köşe yazıları, Sözleşmeden çekilmeye dair Resmi Gazete'de yayınlanan karar gibi rutin haberler örneklemeden çıkarılmıştır. *Sabah*'ta 16, *Sözcü*'de 41 haber araştırma kapsamına alınarak toplam 57 haber analiz edilmiştir. Haberler öncelikle odaklandıkları temalara göre tasnif edilerek kodlanmıştır. Haberlerin katmanlı bir yapıya sahip olması nedeniyle bazı haberler birden fazla tema ile kodlanmıştır. Haberlerin temaları tespit edildikten sonra haberlerin sözcük seçimleri, haberde yer alan aktörler, bu aktörlerin sözlerinin nasıl öne çıkarıldığı incelenerek iki gazetenin sözleşmeye dair kurdukları söylem betimlenebilmiştir. Her iki gazetenin de hâkim değerler içinde -sistemin hegemonyasında- hareket eden gazeteler olması öngörülebilir sonuçlar çıkarsa da burada amaçlanan sistem içinde karşıtlığın ya da yandaşlığın söylemsel kuruluşunun nasıl olduğunu açığa çıkarmaktır. Bu çalışmanın İS üzerine yapılmış diğer çalışmalardan farklılaşan yanı ise sadece İS karşıtlığının hangi söylemsel stratejilerle kurulduğunu incelemekle sınırlı olmamasıdır. Aynı zamanda iktidara eleştirel bir tutum sergileyen anaakım bir gazete örneği üzerinden Sözleşme'nin hangi söylemsel stratejilerle desteklendiğini ortaya çıkararak bu iki yaklaşım arasında karşılaştırmalı bir

analiz yapmasıdır.

İstanbul Sözleşmesine Açık Muhalefet: *Sabah* Gazetesi

20 Mart 2021-1 Temmuz 2021 arasında *Sabah*'ta yayınlanmış olan 16 haber temalarına göre incelenmiştir. Haberler odaklandıkları konulara göre temalara ayrılmıştır ve temaların sıklıkları belirtilmiştir. Haberlerde öne çıkan temalar şunlardır:

Haberlerin Temaları	Sıklık
LGBTİ+ karşıtlığı	8
Yerel ikame	7
İS'den çekilmeyi destekleme	4
IS üzerinden muhalefet partilerinin hedef alınması	3
Toplumsal cinsiyetin ideoloji olarak tanımlanması	2
Cinsiyetsiz toplum	2
Toplumsal değerlere aykırılık	2
Feminizm karşıtlığı	1
Başka ülkelerle kıyas	1
Aile karşıtlığı	1
6284 no'lu yasa	1

Tablo 1. *Sabah*'ta Yer Alan Haberlerin Temaları ve Sıklıkları

16 haber içinde 11 tema tespit edilmiştir. Haberlerde birden fazla tema saptanabildiği için çoklu kodlama yapılmış ve haberler toplamda 32 kere kodlanmıştır.

İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının Kurucu Unsuru Olarak LGBTİ+ Düşmanlığı ve Fantazmatik Bir Korku Olarak Cinsiyetsiz Toplum

Sabah'ta yer alan haberlerde LGBTİ+ karşıtlığı en fazla kullanılan temadır.² Bu tema esas olarak İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmenin meşru

gerekçesi olarak *Sabah*'ın neredeyse bütün haberlerinde açık ya da örtük olarak yer almıştır. *Sabah*'ta yer alan haberlerde “LGBT” ya da “eşcinsel” ifadelerine bitiştirilen “sapkınlık” gibi olumsuz tanımlamaların varlığı İS adının kendini aşan bir metonimi haline getirildiğini de göstermektedir. Kendinden başka bir şeye dönüştürülen İS bu yolla içine her şeyin konulabileceği bir boş gösterene dönüştürülerek “toplumun cinsiyetsizleştirilmesi”ne yol açan, ne olduğu anlaşılmayan, tarif edilemeyen fantazmatik bir korku unsuru olarak çerçevelenmiştir. “Son Dakika: Başkan Erdoğan imzaladı! Türkiye İstanbul Sözleşmesi’nden ayrıldı” (20 Mart 2021, SA5), “Yazar Hilal Kaplan’dan feminizm ve İstanbul Sözleşmesi tartışmalarına önemli katkı: ‘Bu kitabı tepkilerden çekinmeden yazdım’” (28 Haziran 2021, SA1), “Son dakika... Numan Kurtulmuş: 25 Mart’ta seçim startını veriyoruz” (23 Mart 2021, SA3) başlıklı haberlerde bu söylem görünmektedir:

Kadına yönelik şiddeti önleme adı altında toplumu cinsiyetsizleştirme ve bazı sapkın ideolojilerin aileyi zehirlemesine de karşı çıkarız. (23 Mart 2021, SA3)

Bugün Batı’da okullarda erken yaşta cinsel eğitim dersi veriliyor ve bu eşcinsel siyasetinin uydurduğu onlarca cinsel kimlik çocuklara öğretilip kendilerini de bu anlayışa göre tanımlamaları teşvik ediliyor. (28 Haziran 2021, SA1)

1980’li yıllardan bu yana Türkiye’nin gündeminde olan feminizm tartışmaları son yıllarda farklı bir boyut kazandı. Sosyal medyadan, dijital yayınlara kadar uzun süredir hissettiğimiz ‘cinsiyetsiz toplum’ dayatması, bu tartışmayı farklı noktalara taşıdı. (28 Haziran 2021, SA1)

Yukarıdaki haberlerde İS'nin kendiliğini aşan pejoratif bir anlamla genişletildiği, sapkınlığa, cinsiyetsiz bir topluma yol açacak güç atfedilerek korkuları besleyen bir zemine oturtulduğu izlenebilmektedir. Ayrıca kadınları korumak için hak odaklı çalışmalar yapan feminist örgütlerin yukarıdaki son örnekte (SA1) görüldüğü gibi kriminal bir zemine oturtulması meselenin sadece İstanbul Sözleşmesi olmadığına, toplumsal cinsiyet eşitliğini savunmanın kendisinin bile bir tehlike olduğuna işaret etmesi bakımından dikkat çekicidir.

Toplumsal Değerlere Aykırılık

Toplumsal değerlere aykırılık teması İS'nin “biz”in değerlerine aykırı olarak gösterilmesine aracılık eden argümanlarda kendini ortaya koymaktadır. Bu tema konuyla ilgili yapılmış iki önemli raporda da öne çıkmıştır. Hem “**İstanbul Sözleşmesini Savunmak: Toplumsal Cinsiyet Temelli Nefret Söylemiyle Mücadele İçin Politika Önerileri**” (Özdemir Taştan, Sönmezocak ve Kelavgil 2022) hem de “Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya” başlıklı iki raporda İS'nin “toplumsal değerlere aykırı” olduğu argümanının Sözleşme karşıtlığının kurulmasında önemli bir yer işgal ettiği görülebilmektedir. Raporlarda, İS'nin bir takım küresel dış güçlerin bir dayatması olduğu, yerel kültüre ve aile yapısına uymadığı, bir yozlaşmanın eşğine gelmiş Batı kültürünün Türkiye'ye dayattığı “küresel bir oyun”, “küresel gay lobisi”nin “şeytani” bir planı olduğu, (Özdemir Taştan, Sönmezocak ve Kelavgil 2022, 45), “özellikle ailenin korunması gerekliliği ve İS'nin ‘Türk toplumsal yapısı’na özgü olduğu iddia edilen ‘değerlere’, ‘kurumlara’ aykırı olduğu iddialarının (Kocabay-Şener, Çoban Keneş, Çelik, Fahrioğlu Akın 2022, 18) İS karşıtlığının inşa edilmesinde temel bir rol oynadığı tespit edilmiştir. Bu iddialarla Sözleşmenin ev içini, ailenin olağan/meşru unsurları dışında yeniden tanımladığı iddiası çerçevesinde, değerlere aykırılık vurgusuyla, tartışma normatif düzleme

çekilmekte ve böylece “normal olan”, “norm olan” karşısında “anormal” veya “norm-dışı” sayılan her türden yönelim düşmanlaştırılmaktadır.

Toplumsal değerlere aykırılık temasını oluşturan argümanların milliyetçi muhafazakâr retoriğin “biz”i inşa ederken başvurduğu bir söylemsel strateji olduğu ve sözleşme karşıtlığının inşasında da kullanıldığı görülmektedir. Bu stratejinin kullanılması, politik mücadele alanının daraltılması ve tahrip edilmesine yol açmaktadır. İS’ye karşı çıkarken kullanılan bu strateji ile ev yerine aile, ailenin korunması gibi kavramların tercihi ile bütün cinsiyet ilişkileri ikili cinsiyet rejimine-kadın/erkek ilişkisine indirgenerek daraltılmaktadır. Bu argümanlarla kadınların aileden bağımsız bir yaşam pratiği, erkeklerle eşit haklara sahip olması yerine, toplumsal bilincin aile ve toplum hassasiyetlerine duyarlı olarak şekillenmesine dair bir çağrı yapılmaktadır. Böylece çizilen mücadele hattında toplumsal cinsiyet temelli politik ilişkilerin/ eklemlenmelerin/ ittifakların oluşması engellenmektedir (Kocabay-Şener, Çoban Keneş, Çelik, Fahrioğlu Akın 2022, 19).

“Son dakika... Numan Kurtulmuş: 25 Mart’ta seçim startını veriyoruz” (23 Mart 2021, SA3) ve “Başkan Erdoğan talimat verdi: 1 Temmuz’da duyurulacak” (26 Haziran 2021, SA10) başlıklı haberlerde öne çıkan bu tema, diğer temalarla birlikte düşünüldüğünde İstanbul Sözleşmesi’nin “Öteki”ne, diğer bir söyleyişle, “sapkınlar, cinsiyetsizler” olarak tanımlananlara ait bir çerçeveye yerleştirilmesine aracılık ettiği söylenebilir:

İS üzerinden kurulan biz/onlar karşıtlığının sadece hayali bir “Öteki” üzerinden değil, sıklıkla sözleşmenin gerekliliğini savunan tüm kesimler (özellikle de ana muhalefet partisi) üzerinden yapıldığı, böylece sözleşme savunusu yapan herkesin “biz”in dışına atılarak kriminalleştirildiği söylenebilir. Aşağıda yer verilen örnekte görüleceği gibi sözleşme savunusu yapan ana muhalefet partisi kriminalleştirilmekte, toplumsal değerlere aykırı davranmakla suçlanarak hedef gösterilmektedir.

“CHP’li Bilecik Belediye Başkanı Semih Şahin’den öğretmenlere ve

polislere hakaret” (26 Mart 2021, SA8) başlıklı haberde İS’yi desteklemek için yapılan bir reklam kampanyasının değerlere aykırı olduğu ifade edilirken aslında İS’nin de değerlere aykırı olduğu düşüncesi yeniden üretilmektedir. Haber, muhalefet partileri ve İS arasında özdeşlik kurulmasını sağlamaktadır. Bir tehdit unsuru olarak gösterilen İS ile birlikte muhalefet ve savunduğu değerler de tehdit unsuruna dönüştürülmektedir.

Yerel ikame çağrısı olarak Ankara Sözleşmesi

Bu temada Türkiye’de yer alan hukuki düzenlemelerin yeterli olduğu ve İS’ye gerek olmadığını savunan görüşlerin yansıtıldığı haberlere yer verilmiştir. Ayrıca temada İS’den sonra geliştirilmesi düşünülen Ankara Sözleşmesi’ne ilişkin haberler de yer almaktadır.

Bu haberlerde oluşturulan söylem, Türkiye’de var olan hukuk metinlerinin “kadın ve şiddet” konusunda yeterli olduğudur. Bu nedenle “dıştan / Batı’dan / Avrupa’dan” gelen İstanbul Sözleşmesi’ne gerek olmadığı iddia edilmektedir:

İstanbul Sözleşmesi aslında bir çerçevedir. Kadınlara yönelik şiddete dair maddeleri olduğu gibi, bizim aile yapımıza, kültürümüze uymayan tarafları olduğu da mütalaa edilmiştir. Kaldı ki Türk hukuk sisteminde kadına yönelik şiddeti önleyen mevzuat mevcuttur. (23 Mart 2021, SA3)

Dönemin AKP Genel Başkanvekili Numan Kurtulmuş’un görüşlerinin aktarıldığı haberde, Türkiye’deki hukuk metinlerinin yeterliliği yinelenmektedir. Ayrıca “aile yapımıza, kültürümüze uymayan” ifadeleri kullanılarak İS’nin kültürel olarak uygun olmadığı vurgusu yeniden üretilmiştir. Kültürel değerlere uyumun gereği, “biz”in değerlerine ait olan

“yerli ve milli” bir sözleşmeye davettir. Aşağıdaki haberlerde İS’nin dışarılıklı kılınarak yerel hukuki bir metnin gerekliliği öne çıkarılmaktadır. “Yerli” bir hukuki düzenleme yapılması ile İS arasında bir karşıtlık oluşturulmaktadır:

AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Fatma Betül Sayan Kaya, İstanbul Sözleşmesi’nin kutuplaşmaya yol açtığını belirterek, ‘Bu ayrışma bizi; İstanbul Sözleşmesi olmasa da olur. Aslolan hukuktur’ noktasına getirdi. Farklı polemiklerin gündeme gelmesiyle İstanbul Sözleşmesi’nin yerine farklı bir sözleşmenin gelmesi zorunlu olmuştur. Ankara Sözleşmesi hazırlıyoruz.’ ifadelerini kullandı (20 Mart 2021, SA6)

Daha önce vurgulandığı gibi yerliliğin ön plana çıkartılması toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin kullandığı argümanlardan biridir (Nazeyrollas, 2019; Telseren Ömeroğlu vd., t.y.; Özüğurlu & Dayan, 2020). Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, kendilerini feminist ve LGBTİ+ haklarını destekleyen hareketlere karşı konumlandırır ve genellikle dini, yerel etnik kimliği ve ulusal kimliği temel alarak küreselleşmeye karşı direniş bağlamında etkinlik gösterirler. Bu tür hareketler, sıklıkla demografik değişiklikler ve ulusal kimlikle ilgili endişeleri manipüle ederler. Aynı zamanda, milliyetçi akımlarla yakından ilişkilenmeleri nedeniyle, genellikle ortak bir düşman veya dışlanması gereken bir “öteki” oluşturarak yabancı bir kesime karşı olumsuz bir imaj oluşturmaya çalışırlar. Böylece, toplumdaki mevcut endişelere cevap verirken bu endişeleri milliyetçilik odaklı hareketlerle örtüştürerek ele alırlar (Nazeyrollas, 2019).

İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmeyi destekleme

İS’den çekilme kararını destekleyen, onaylayan siyasetçiler ve çeşitli

sivil toplum kuruluşları tarafından yapılan açıklamalar bu tema altında toplanmıştır. Ayrıca bu tema içinde İS'den çekilme kararına tepki verenlerin hedef gösterildiği haberlere de rastlanmaktadır:

AK Partili kadın vekiller Avrupa Konseyi'nin bir toplantısında bazı konuşmacıların Türkiye ve Türkiye'de kadın olmak hakkında yaptıkları manipülatif yorumlara ilişkin Avrupa Konseyi Başkanı ve üyelerine bir mektup gönderdi. Yapılan yorumların Türk kadınlarını üzdüğünü belirtilirken aralarında FETÖ'cü Elif Şafak'ın da bulunduğu bazı yorumcuların İstanbul Sözleşmesi'yle ilgili sözlerine de sert tepki gösterildi. (29 Mayıs 2021, SA13)

Yukarıda verilen örnekte olduğu gibi Elif Şafak özelinde İS'den çekilmeyi eleştirenlerin “terör” ile bağlantılı olarak değerlendirildiği görülmektedir. Şafak'ın yaptığı bir konuşma eleştirilmekle kalmamış, Elif Şafak “terör” ile ilişkili olarak da damgalanmıştır. İstanbul Sözleşmesi ve terör bağı bu söylem üzerinden kurulmuştur. Ayrıca başka ülkelerin devlet başkanlarının İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme kararına ilişkin yaptıkları açıklamalar da hedefe konulmuştur:

Ayşe Keşir, sosyal paylaşım sitesi Twitter'daki resmi hesabından yaptığı açıklamada; ‘ABD, BM Çocuk Hakları Sözleşmesini imzalamayan tek ülke... J. Biden kendi işine baksın...’ ifadelerini kullandı. (21 Mart 2021, SA15)

Bu türden açıklamalar Sözleşme karşıtları için biz/onlar karşıtlığının kurulmasını yinelemektedir. İS'yi savunan Öteki/dış güçler, “biz”in karşısına konumlandırılırken, İS'nin varlığı ise “biz”in olumluluğuna gölge düşüren bir uygulama olarak hatırlatılmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi Üzerinden Muhalefet Partilerinin Eleştirisi

İstanbul Sözleşmesi'ni savunan muhalefet partilerine ilişkin haberler bu tema içerisinde değerlendirilmiştir. İstanbul Sözleşmesi'ne ilişkin açıklamalar yapan muhalefet partilerinin söylemleri *Sabah*'ta olumsuz anlamlara getirilecek biçimlerde çerçevelenerek sunulmuştur:

CHP'li Bilecik Belediye Başkanı Semih Şahin; İstanbul Sözleşmesi üzerinden öğretmenlere ve polislere hakaret etti. Semih Şahin, 'İstanbul Sözleşmesi kimden korur?' başlıklı afişleri kentin çeşitli alanlarında bulunan billboardlara astırdı. Semih Şahin'in imzasının bulunduğu afişlerde, 'İstanbul Sözleşmesi kimden korur? İstanbul Sözleşmesi, okulda öğretmenin, karakolda polisin şiddet ve tacizinden korur" iddiaları yer aldı. (25 Mart 2021, SA8)

CHP'li bir belediyenin İS'ye ilişkin yaptığı lehte bir kampanya üzerinden ana muhalefet partisi olumsuzlanmakta, parti ile polis ve öğretmen gibi meslek gruplarını karşı karşıya getirici bir dil kullanılarak muhalefeti Sözleşme üzerinden marjinal kılmaya çalışan bir söylem kullanmaktadır.

Kılıçdaroğlu'nun konuşmasının aktarıldığı haberde ise İS üzerinden ana muhalefet partisi yeniden hedef gösterilirken ayrıca LGBTİ+ karşıtlığı ve İS'nin toplumsal değerlere aykırı olduğu argümanı da tekrar üretilmektedir. Üretilen bu söylemle olumsuzluk olarak gösterilen durum ana muhalefet partisine ve liderine bitiştirilmektedir:

Kılıçdaroğlu, iktidara gelmeleri halinde İstanbul Sözleşmesi'ne yönelik adımlar atacıklarını vurgularken, yeni bir gafa daha imza attı. 'İstanbul Sözleşmesi Türk aile yapısını bozuyor mu?' sorusuna, 'Hayır, ilgisi yok, niye aile yapısını bozsun. Herkesin yaşam tarzına saygı gös-

termek zorundasınız. Herkesin kimliğine saygı duymak zorundasınız' cevabını veren Kılıçdaroğlu, sözleşmedeki LGBT ile ilgili hükümlerin Türk geleneksel aile yapısına aykırı olduğunu ve ahlaki değerleri zedelediğini görmezden geldi. (11 Nisan 2021, SA9)

Kılıçdaroğlu'nun konuşmasını haber yapan *Sabah*, Kılıçdaroğlu'nun sözlerini öne çıkarmakta ve İstanbul Sözleşmesi'nin aile yapısına zarar verdiği iddiası ile LGBTİ+ karşıtlığını bir arada vererek muhalefet liderini de İstanbul Sözleşmesi üzerinden kriminalize etmeye çalışmaktadır.

Bu tür haberler aracılığıyla *Sabah*'ın muhalefet ve İS arasında bağ kurmak yoluyla hem sözleşmeyi hem de muhalefeti ötekileştirdiği, "sapkınlıkla" özdeş kılmaya çalıştığı tespit edilebilmektedir.

Toplumsal Cinsiyetin İdeoloji Olarak Tanımlanması

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin bir ideoloji olarak tanımlanması da toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin sık başvurduğu argümanlardan biridir (Ecevit 2021; Özkazanç 2019; 2021). "Toplumsal cinsiyet kavramı" biyolojik cinsiyeti inkâr ettiği ve herkesi "cinsiyetsiz" olmaya zorladığı gerekçesiyle bilimsel değil "ideolojik" olmakla hatta "totaliter" olmakla suçlanmaktadır (Özkazanç 2019). *Sabah*'ta bunun açıkça ortaya konulduğu iki habere rastlanmıştır. "Kadına karşı şiddetle mücadelenin, terörle mücadele kadar önemsenmediğini belirten Bakan Varank, 'Profil resimlerine konulan halkalarla, ideolojik ve sapkın yaklaşımlarla bu sorun çözülemez.' dedi." (21 Mart 2021, SA11) haberinde İS ile birlikte TCE'yi savunmak sapkın bir ideoloji olarak tanımlanmaktadır.

Her ne kadar "toplumsal cinsiyetin ideoloji olarak tanımlanması" temasına iki haberde (SA1, SA11) belirgin olarak rastlanmış olsa da diğer haberlerde de örtük olarak rastlandığını söylemek mümkündür.

Kaynak Kullanımında Tek Yanlılık

Haberler analiz edilirken değerlendirilen bir diğer unsur ise haber kaynaklarıdır. Kaynaklar, hangi görüşün savunusunun yansıtıldığını çözümlenebilmek için önemlidir. *Sabah*'ın haberlerde kullandığı kaynaklar AKP'li siyasetçiler, gazeteciler, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, muhalefet partisi, ünlüler, avukatlardır.

AKP'li siyasetçilerin söylemlerine haberlerin içinde 26 kez yer verilmektedir. Bir haberin içinde en fazla AKP'li siyasetçinin söylemine yer verilen haber, “Sosyal medya #SeninleyizErdoğan ile yıkılıyor! Başkan Erdoğan’ın farklı fotoğrafları paylaşılıyor!” (20 Mart 2021, SA2) başlıklı haberdır. Bu haberdeki kaynaklar Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın İS’den çekilme kararını imzaladıktan sonra destek amaçlı olarak Twitter’da paylaşılan tweet’leri kapsamaktadır. Bu haberde yer alan kaynaklar İS’ye ilişkin bir söz söylemekten daha çok Erdoğan’a olan bağlılıklarını ve verilen kararı desteklediklerini ifade etmektedirler.

Gazetecilerin görüşlerine yer verilen haberlerde ise *Sabah* yazarı Hilal Kaplan’ın iki farklı habere konu olduğu görülmektedir. Haberlerde kaynak olarak başvuru olan bir diğer gazeteci ise Murat Özer’dir. *Sabah*’ın haber kaynağı olarak yer vermiş olduğu gazetecilerin İS’ye karşı düşüncelerinin haberleştirilmesi bir kez daha karşıt düşüncelerin dolaşıma sokulmasına aracılık etmiştir. Özellikle Kaplan’ın İS karşıtlığını oluşturan gazetecilerden biri olduğu bilinmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşları (STK) temsilcileri de haber kaynaklarının arasında yer almakla birlikte bu STK’ların iktidar partisi ile organik bağları olan ya da iktidar güdümlü olan TÜGVA, TÜRKAD, KADEM, Memur-Sen, Eğitim-Bir-Sen olduğu görülmektedir. STK’ların kaynak olarak yer aldığı haberlerin içeriği; İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmeye destek (20 Mart 2021, SA2) ya da İstanbul Sözleşmesi’nden çekilmesine eleştirel açıklamalara

tepki (25 Mart 2021, SA8) şeklindedir. Bu açıdan *Sabah*'ın haberlerde yer verdiği STK'ların da iktidarın sözünü yeniden üreten STK'lar olduğu ayırt edilebilmektedir.

Sabah'ta muhalefet partilerinden sadece CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, "CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'ndan inciler" (11 Nisan, 2021, SA9) başlıklı haberde kaynak olarak kullanılmıştır. Bu haberde Kılıçdaroğlu'na haberin olumsuz aktörü olarak yer verilerek iktidar ve muhalefet arasında İstanbul Sözleşmesi üzerinden yeniden bir karşıtlık oluşturulmuştur.

Konunun hukuki boyutu olması nedeniyle *Sabah*'ta üç avukatın demecine yer verilmiştir. Ancak haberlere konu olan bu demeçlerin hepsi de İS'den çekilmenin hukuka uygunluğunu teyit eden uzmanlık bilgisine dairdir (bkz. SA5, SA6, SA12).

Ünlü isimler ise *Sabah*'ta yalnızca bir kez habere konu olmuştur. "Son dakika: Gamze Özçelik'ten 'İstanbul Sözleşmesi yaşatır' ifadesine tokat gibi yanıt!" (29 Mart 2021, SA4) başlıklı haberde Özçelik'in "İstanbul sözleşmesi yaşatır" bu konuda niye paylaşım yapmıyorsunuz diyenler var. Ben Allah'a iman ettim sadece ve sadece o yaşatır ve öldürür ve diriltir" ifadelerine yer verilerek İS'nin zemini bir kez daha kaydırılarak erkek şiddeti, ev içi şiddet nedeniyle yaşamları elinden alınan kadınların ve LGBTİ+'ların toplumsal ve politik gerçekliği "ilahi takdir" olarak kodlanmıştır.

Diğer Temalar

İncelenen haberlerin içinde bir kere kullanılmış temalar da bulunmaktadır: Feminizm karşıtlığı, başka ülkelerle kıyas, aile karşıtlığı, 6284 sayılı yasa. En çok tartışılan konu ise feministlerin LGBTİ+ örgütleri ile birlikte hareket etmesidir. Bu tartışma *Sabah*'ın hem kadınların hak mücadelesi için çalışan dernekleri kriminalize etmesinde hem de İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme savunusunda işlevsel olarak kullanılmıştır. "Yazar Hilal Kaplan'dan feminizm

ve İstanbul Sözleşmesi tartışmalarına önemli katkı: ‘Bu kitabı tepkilerden çekinmeden yazdım’” (28 Haziran 2021, SA1) başlıklı haberde “2011 yılında imzalanan İstanbul Sözleşmesi de feminist dayatmaların gölgesinde hazırlandı” iddiasıyla eleştirildi” ifadesine yer verilmiştir. Böylece feminist hareketin marjinalize edilmesi yanında onların da sözleşmeyi “dayatan” gruplar olarak tanımlanmasına neden olmaktadır. *Sabah*, feminizmin zemininin kaydırılmasına, onların da marjinal gruplar olarak çerçevesine aracılık etmektedir.

11 ülke imza atıyor ancak; yürürlüğe sokmuyor. Çekince koyan ülkeler var. İmza atıp uygulamaya almayan ülkeler arasında Birleşik Krallık, Ukrayna, Slovenya, Letonya, Bulgaristan, Macaristan gibi birçok ülke var. Dolayısıyla bu ülkeler çekince koydular. Aile yapılarından bahsettiler. Kendi iç yasalarının yeterliliğinden bahsettiler. (20 Mart 2021, SA5)

İS’yi uygulamayan, çekince koyan ülkeler örnek gösterilerek Türkiye’nin İS’den çekilmesine “makul” bir zemin oluşturulmaya çalışılmaktadır. Ayrıca haberde diğer ülkelerin uygulamama nedenleri olarak sunulan gerekçelerle Türkiye’deki gerekçelerin örtüşüyor olması TCE karşıtı hareketlerin ortak argümanları kullandığının bir göstergesi olarak da değerlendirilmiştir.

İstanbul Sözleşmesi Zemininin Kaydırılması: Sözcü Gazetesi

Sözcü’de İS’yi konu edinen 41 haber tespit edilmiştir. 41 haberden beşi iktidarın çeşitli üyelerinin ya da MHP’nin sözleşmeden çekilmenin gerekliliğine dair açıklamalarından oluşmaktadır. 36 haber ise AKP’nin sözleşmeden çekilme kararına karşı yapılan eylemlere, açıklamalara ve ağırlıklı olarak söz-

leşmeden çekilen mevcut iktidarın eleştirilerine dair haberlerden oluşmaktadır.

Haberlerde Öne Çıkan Temalar

Sözcü'de İS'yi konu alan 41 haber içinde öne çıkan dokuz tema aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Bazı haberlerde birden fazla tema saptanabildiği için çoklu kodlama yapılmış ve tespit edilebilen dokuz tema toplamda 65 kez kodlanmıştır.

Haber Temaları	Sıklık
İktidar Eleştirisi	15
Tepki eylemleri, protestolar	12
Sözleşme savunusu	10
Erkek şiddetine bağlı kadın ölümleri, istatistikî bilgi	7
Kararın Hukuksuzluğu ve Danıştay başvurusu	7
Türkiye, toplum zarar görüyor	5
Fesih kararına dair iktidarın savunusu, Yeni Düzenleme (AKP, Erdoğan, MHP, KADEM, Fahrettin Altun)	5
Batı ve Avrupa Tepkisi	3
Polis Şiddeti	1

Tablo 2. *Sözcü* Gazetesinde Öne Çıkan Temalar

İS'yi konu alan 41 haberde en çok öne çıkan tema “iktidar eleştirisi”dir. AKP’li Cumhurbaşkanı tarafından kararname ile Sözleşmeden çekilmesine yönelik “iktidar eleştirisi” temasının yer aldığı 15 haber tespit edilmiştir. Bu temanın ardından sözleşmeden çekilmeye yönelik “tepkiler ve protestolar” haberlerde öne çıkan ikinci temadır. Öne çıkan bir diğer tema ise “sözleşme savunusu” olarak kodlanmıştır. Bu tema altında sözleşmenin kadınları koruyucu, şiddeti önleyici niteliği öne çıkarılmıştır.

Hak Odaklı Değil, İktidarı Eleştirmenin Aracı Olarak İstanbul Sözleşmesi

Hak odaklı habercilik, marjinalleştirilmiş ve genellikle ana akım medya tarafından göz ardı edilen özneleri tarafsız ve etik bir şekilde ele alan, insan ve hak odaklı bir gazetecilik yaklaşımını ifade eder. Bu habercilik anlayışı, tüm haberlerin insan hakları perspektifiyle ele alınmasını amaçlayan sorumluluk sahibi bir gazetecilik uygulamasını hedefler (Alankuş 2007a, 2007b).

“Hak odaklı değil” başlıklı temaya gerekçe olan haberler, *Sözcü*'nün Sözleşme'den çekilme kararı üzerine iktidar eleştirilerini içermekle birlikte iktidarın Sözleşmeden çekilmesinden etkilenecek kesimleri dikkate almamasıyla ilişkili olarak tespit edilen haberlerdir. *Sözcü* bu haberlerde daha çok, muhalefet partilerinin Sözleşme üzerinden popülist bir dille iktidarı eleştirdiği konuşmaları haberlere taşımakla yetinmiştir. Diğer bir ifade ile *Sözcü*'de bu tema altında analiz edilen haberlerde sözleşmenin muhatabı olan öznelerin yaşadığı ve yaşayacağı hak ihlalleri sorusallaştırılmamakta, sadece Sözleşme üzerinden muhalefet parti liderlerinin Sözleşme'yi araçsallaştırarak iktidarı eleştirdiği, seçim vaadi olarak kullandığı konuşmalar yer almaktadır.

Sözcü, 41 haber içerisinde beş haberde iktidarın açıklamalarına yer vermiştir. Geriye kalan 36 haberin dolaylı ya da doğrudan iktidara yönelik eleştiri içerdiğini söylemek mümkün olsa da “iktidar eleştirisi”nin asıl tema olarak tespit edildiği haber sayısı 15'tir. İktidar eleştirisinin yapıldığı bu haberlerin 11'i doğrudan muhalefet partileri liderlerinin ya da mensuplarının Sözleşmeden çekilen Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik eleştirilerini içermektedir. Bu haberlerin dördü İYİ Parti'nin, yedisi CHP'nin ve biri de DEVA Partisi'nin üyelerine ait açıklamalardan oluşmaktadır.

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun ve CHP'li parti mensuplarının açıklamalarına dayanan yedi haberde de hem sözleşmeye sahip çıkılmakta hem de sözleşmeden çekilme başta olmak üzere iktidarın icraatları eleştiril-

mektedir. “Kılıçdaroğlu 8 seçim vaadini açıkladı” (12 Mayıs 2021, SÖ11) başlıklı haberde iktidarın ve MHP’nin sözleşmeden çekilmesi eleştirilmektedir:

Manisa’dan MHP’liler bana selam göndermişler, benden de selam gönderirseniz çok mutlu olurum. Söyleyin, Kılıçdaroğlu dedi ki, ‘dostlarımızla beraber kurduğumuz CHP iktidarında ilk bir haftada yapacağımız 8 temel konu var. Bunlardan 8’incisi ilk bir haftada meşhur İstanbul Sözleşmesi’ni tekrar yürürlüğe koyacağız... (12 Mayıs 2021, SÖ11)

Kılıçdaroğlu, iktidara gelince sözleşmeyi tekrar yürürlüğe koyacağını söyleyerek MHP ve iktidara karşı İS’yi bir seçim vaadi olarak sunmaktadır. Bu ifadelerde sözleşmenin hak temelli bir argümanla savunulduğunu söylemek güçtür. Daha ziyade iktidarın hamlesine karşı bir hamle olarak popülist bir söz düellosunun aracı olarak Sözleşme savunusu yapıldığı söylenebilir. İS’nin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine, eril tahakküme karşı yasal bir güvence oluşu savunulmamaktadır. Bu nedenle muhalefet parti liderlerinin sözlerinin Sözcü’de haber olarak yer almasının İS savunusundan ziyade, ağırlıkla iktidar eleştirisi yapılmasına aracılık ettiği düşünülmektedir.

Sözleşme Savunusu: Eylemler, protestolar, istatistikler...

Bu başlık altında *Tepki eylemleri, protestolar* (12), *Sözleşme savunusu* (10) ve *Erkek şiddetine bağlı kadın ölümleri, istatistikî bilgi* (7) başlıkları altındaki temalar yorumlanmıştır. *Sözcü’de* yer alan 24 haberin içeriği genel olarak sözleşmeden çekilmesine yönelik itirazlardan, tepkilerden, kadın cinayetlerine dair istatistiklerden oluşmaktadır. Yedi haberin içeriğinin Sözleşmenin feshinden doğrudan etkilenen özneler için hak mücadelesi veren sivil toplum örgütlerinin eylem ve açıklamalarından oluşmaktadır. 14 haber ise demokratik

kitle örgütlerinin, partilerin kadın kolları başkanlarının, baroların, akademisyenlerin, gazetecilerin, sanat ve spor camiasından ünlü isimlerin tepkilerinden oluşmaktadır. Üç haber ise farklı ülkelerin sözleşmeden çekilmesinden endişe duyduklarını belirttikleri açıklamalardır. *Sabah*'ta olmayan bu türden tepki, protesto ve genel olarak savunu haberlerinin varlığı *Sözcü*'nün laik, seküler, ulusalcı, Atatürkçü ideolojik konumlanışı³ ve iktidara muhalif oluşuyla ilişkili olarak düşünülmelidir.

Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı Canan Güllü, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Eşitlik İçin Kadın Platformu, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK), Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, CHP, HDP, Galatasaray, Fenerbahçe, Barolar İS'den çekilmeye dair protestolar ve açıklamalar *Sözcü* tarafından 21 kez haberleştirilmiştir. Bu haberler arasında sözleşmeden çekilmenin doğrudan etkilediği özneler için çabalayanların sözlerinin görünmesi önemlidir.

“Kadınlar İstanbul’un ortasına dev afiş astı: Ölmek istemiyorum” (1 Nisan 2021, SÖ13) başlıklı haberde Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu’nun yaptığı bir eylem haberleştirilmiş ve haberin bütün içeriği platformun açıklamalarından oluşmuştur. Haberin spotunda platformun İstanbul’un kalabalık güzergâhlarından olan Zincirlikuyu’ya “Bir kadının ‘Ölmek istemiyorum’ şeklindeki yazılı açıklaması olan dev dilekçe”yi astığı ve platformun “Kadınlar yaşamak için defalarca dilekçe vermek zorunda kalmasın diye İstanbul Sözleşmesi’ni uygulatacağız” sözleri yer almıştır. Platformun açıklamaları haberin alt başlıkları olarak sunulmuştur. “Her Gün Onlarca Kadın Bu Dilekçeyi Hayatta Kalabilmek İçin Veriyor”, “Karar Geri Çekilsin”, “İstanbul Sözleşmesi Nedir?” Bu alt başlıklarda kadınların Türkiye’de maruz kaldıkları erkek şiddeti ve önlenmeyen ölümler ayrıntılı olarak dile getirilmiş ve İstanbul Sözleşmesi’nin kaldırılmasına tepki gösterilmiştir:

Arzu Aygün 9, Ayşe Tuba Arslan 23, Nahide Opuz 36, Sevtap Şahin

tam 60 kez resmi makamlara başvurmuş, koruma talep etmiş ya da şikâyetçi olmuşlardı. Şikâyetleri görmezden gelindi ve şikâyetçi oldukları erkekler tarafından öldürüldüler. Bu şikâyetlerin, dilekçelerin tek bir tanesi bile dikkate alınsaydı, İstanbul Sözleşmesi uygulansaydı bugün yüzlerce kadın hayatta olabilirdi (1 Nisan 2021, SÖ13)

Öte yandan *Sözcü*'nün ideolojik konumlanışının Türkiye'nin hâkim ikili cinsiyet rejimine de muhalif bir habercilik yaptığı anlamına gelip gelmediği tartışılmalıdır. *Sözcü*'de *Sabah*'ta olduğu gibi Sözleşme'den çekilme gerekçesi olarak LGBTİ+ öznelerin "şeytanlaştırılması" söz konusu olmasa da bu öznelere dair hak odaklı haberlerin olmaması LGBTİ+ların görünmez kılınışını ortaya koymaktadır. Bu durum, iktidara muhalefet etmekle hâkim cinsiyet rejimine muhalefet etmek konusundaki ayırımında dikkatli olmak gerekliliğine işaret etmesi açısından önemlidir.

Farklı İdeolojik Konumlar, Ortaklaşan Söylemler: Türkiye Zarar Görüyor, Türkiye için...

Her iki gazetenin haberlerinde dikkat çeken ortak bir söylem bulunmaktadır. *Sabah*'ta neredeyse bütün haberlerde ifade edilen Sözleşmenin toplumu, değerleri, aile yapısını, gençlerin ahlakını bozmak yoluyla "Türkiye'ye zarar verdiği" söylemi, *Sözcü*'de ise Sözleşme'nin kaldırılmasının Türkiye'nin "aydınlık" geleceğini, huzurunu, kadınların ve erkeklerin eşit yaşam koşullarını bozmak vb. yoluyla Türkiye'nin zarar göreceği argümanlarıyla üretilmektedir. Bu söylem, *Sözcü* gazetesinin beş haberinin de doğrudan öne çıkan temasıdır.

Sabah'ın "Başkan Erdoğan imzaladı! Türkiye İstanbul Sözleşmesi'nden ayrıldı" (20 Mart 2021, SA5) başlıklı haberinde "Sözleşmeden Çekilme Nedenleri" olarak şu gerekçeler sıralanmıştır: "'Cinsel yönelim' ve 'Toplumsal

Cinsiyet Kimliği'nin Türk toplum yapısına aykırı olduğu; Toplumsal desteğini yitirdiği; LGBT ve marjinal grupların bu anlaşmayı kalkan yaptığı; Bu anlaşma ile gelecek kuşakların tehdit altında olduğu”.

Bu iddialarda muğlâk ama homojen olarak tahayyül edilen bir topluma aykırılık gerekçe gösterilmektedir. *Sabah*'ın “Numan Kurtulmuş: 25 Mart'ta seçim startını veriyoruz” (23 Mart 2021, SA3) başlıklı Kurtulmuş ile yapılan röportajdan oluşan haberinde İS sapkınlıkla, cinsiyetsizleştirme politikalarıyla, zehir gibi metaforlarla tanımlanmıştır.

Sabah'ta görülen bu pejoratif söylem, *Sözcü*'de de farklı gerekçelerle varlık kazanmaktadır. Aşağıda *Sözcü*'de yer alan iki habere, Sözleşmenin kendini aşan anlamlara büründürülmesinin örnekleri olarak yer verilmiştir. “CHP'li kadın yöneticilerden, İstanbul Sözleşmesi kararına tepki” (20 Mart 2021, SÖ33) başlıklı haberde şu ifadelere yer verilmiştir:

Bundan sonra bulunduğumuz her alan; sokaklar, mahalleler, meydanlar, her yer bizim için mücadele alanıdır. Vicdan sahibi her erkeğin annesi, eşi, kardeşi, arkadaşı olan ve yaşamın eşit ortağı olan kadınlarla beraber olacağını çok iyi biliyoruz. Biz hep birlikte bu zulme dur diyeceğiz. ***Türkiye'yi aydınlık günlere bizler taşıyacağız⁴***.

Sözcü'nün bir diğer haberi de benzer şekilde sözleşme ile Türkiye arasında eşdeğerlik kurarak Sözleşmenin anlamını genişletmektedir: “Türkiye, İstanbul Sözleşmesi'nden resmi olarak ayrıldı” (1 Temmuz 2021, SÖ4) başlıklı haberinde yer alan ifadeler şöyledir:

İstanbul Sözleşmesi'nin iptaline ilişkin tartışmalar gündeme geldiğinden bu yana sivil kadın örgütleri de buna tepki göstermiş ve sözleşmenin uygulamada kalması için gösteriler düzenlenmişti. Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu Başkanı Canan Güllü,

“Mücadelemize devam edeceğiz. Bu kararlar **Türkiye kendi ayağına kurşun sıkıyor** dedi.”

Haberlerde yer alan “Türkiye zarar görecektir”, “Türkiye kendi ayaklarına sıkıyor”, “Türkiye kaybediyor” vb ifadelerle beliren söylemin gerisine bakmak önemli görünmektedir.

Sabah'ta kadınları, çocukları, gençleri ve giderek Türkiye toplumu değerlerinden edeceğine, sapkınlaştıracağına, aileleri yıkacağına, dinsiz ve cinsiyetsiz bir toplum yaratacağına dair argümanlarla üretilen Sözleşmenin Türkiye'ye zarar vereceği söylemi, *Sözcü*'de sözleşmeden çıkmanın Türkiye'nin aydınlık geleceğine zarar vereceği vb. argümanlarla üretilmektedir. Farklı gerekçelerle beliren bu söylemin, sorunu genelleştirmeye, sorunu çözümsüz kılmaya yol açan bir söylemsel strateji olarak yandaş ya da karşıt her iki gazetede kullanılması Sözleşmeden çekilinmesinden doğrudan, somut olarak hayatları etkilenecek özneler olan kadınları, çocukları, LGBTİ+'ları görünmez kılmaya aracılık ettiği söylenebilir. Bu strateji, sorundan doğrudan etkilenecek özneler belli iken onları kriminalleştiren ve/veya görünmez kılan bir örtü olarak soyut, muğlâk ve içine her şeyin sığdırılabileceği bir anlam genişlemesine yol açmaktadır. Böylece İstanbul Sözleşmesi'nin zemini kaydırılarak, ev içi şiddetin, kadınların öldürülmesinin, erkek şiddetinin ve LGBTİ+'ların yaşadıkları sorunlar ağza alınmaksızın sözleşmenin tartışılmasının zemini döşenmiştir.

“Türkiye zarar görüyor” söylemini örneklemek için verilen bu haberlerde İstanbul Sözleşmesi adının kendisinin bir metonomi haline geldiği söylenebilir: İstanbul Sözleşmesi'nin kadınlara yönelik şiddet ve aile içi şiddetin önlenmesi ve bu konuda ulusal politikaların oluşturulması amacıyla hazırlanan bir uluslararası Sözleşmeden çok hem olumlu hem de olumsuz-pejoratif anlamları da içerek şekilde anlamının genişletildiği görülebilmektedir. İstanbul Sözleşmesi bir yandan pozitif anlamda sadece kadına yönelik şiddetle

ilgili olmaktan çıkarak, toplumsal cinsiyet eşitliği genelindeki sorunları da içeren bir bağlamda değerlendirilerek daha geniş bir toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifini kapsar hale gelmiştir. Sözleşme, Türkiye'nin "aydınlık günler"inin taşıyıcısı, Türkiye'nin ayakta kalmasının teminatı olarak pozitif anlamda büyük bir güçle donatılmıştır. Diğer yandan da Sözleşme yukarıda yer verilen sözleşme karşıtı haberlerin söyleminde görüldüğü gibi "pejoratif olarak" sapkınlıkla, cinsiyetsizleştirme politikalarıyla, aileyi ve "milli" değerlere, hatta Türkiye'nin geleceğine zarar verme gücü atfedilerek yine kendi anlamını aşan anlamlara bitleştirilmiştir. Bu açıdan Sözleşmeye yüklenen anlamın, bir metin olarak İstanbul Sözleşmesi'nin kendini aşarak hem pozitif hem de pejoratif olarak toplumsal cinsiyet eşitliği konusunu kapsayacak şekilde genişlediği söylenebilir.

Sonuç

Bu makalede İS tartışmalarında iki özne konumuna karşılık gelen iki farklı ideolojik konumda olan *Sabah* ve *Sözcü* ele alınarak İS'den çekilme sürecindeki haberler analiz edilmiştir. *Sabah*'ta 16, *Sözcü*'de ise 41 haber tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında tespit edilen toplam 57 haberin sözcük seçimlerine, haberde yer alan aktörlerin kimler olduklarına, bu aktörlerin sözlerini nasıl öne çıkardıklarına bakarak haberlerin hangi gazeteden alındıkları bilinmese dahi iki karşıt konumu ifade ettikleri açıkça görülmektedir. İki karşıt konum elbette ki belirgin bir Sözleşme karşıtlığı ile Sözleşme yanlılığı ya da pekâlâ iktidar yandaşlığı ve karşıtlığı olarak da kodlanabilecek özne konumları olarak ortaya çıkmıştır.

İS karşıtlığının açık bir şekilde görülebildiği *Sabah*'ın haberlerinde bu karşıtlığın hangi söylemsel stratejilerle, hangi eşdeğerliklerle yapılabildiği ortaya çıkarılabilmektedir. Özellikle de Sözleşmenin temel felsefesini oluşturan

TCE mücadelesinin marjinal kılınarak İS'nin, nasıl zayıflatılmaya çalışıldığı tespit edilebildiği için *Sabah*'ta haberlerin temaları belirlenirken toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin ürettikleri söylemler baz alınmıştır.

Sözleşme karşıtlığı ve yanlılığı belirgin konular olmakla birlikte, örtük ya da açık olarak LGBTİ+'ları hedef alan "yerli ve milli toplumsal değerler" olarak çerçeveslendirilen bir düşmanlaştırmanın olduğu da tespit edilmiştir. Toplumsal cinsiyet alanında yürütülen mücadeleyi ve bu mücadelenin taraflarını şeytanileştirilen ve ötekileştiren söylem stratejileri bu çalışmayla tespit edilmeye çalışılmıştır. *Sözcü*'de iktidarın İS'yi kaldırmasına yönelik belirgin bir karşıtlık ve tepki görünmekteyken *Sabah*'ta "eşcinselliği özendirdiği, sapkınlığa yol açtığı" iddiaları ve bu iddiaların hedefine konularak şeytanlaştırılan LGBTİ+'ları *Sözcü*'nün de görmemesi ve onlara dair hak odaklı habere rastlanmaması *Sözcü*'nün de LGBTİ+'lar konusunda iktidarın ve *Sabah*'ın söylemine eklemeliğini göstermektedir.

Öte yandan inceleme kapsamına alınan her iki gazetenin de sistem içinde hareket eden gazeteler olduğu ve hegemonik olan değerler içinde hareket edeceği verili kabul edilmekle birlikte iktidar yandaşlığı ve karşıtlığı içinde her iki gazetenin İstanbul Sözleşmesi'ni nasıl araçsallaştırdığının önemli olduğu vurgulanmıştır. Nitekim *Sözcü*'nün iktidar karşıtlığı nedeniyle İstanbul Sözleşmesi'ni destekler gibi görünürken aslında hâkim cinsiyet rejimine karşı olmaması, kadınların ve LGBTİ+'ların yaşadıkları hak ihlallerine yeterince yer vermemesi farklı yollardan her iki gazetenin de sistem içinde hareket eden konularına işaret etmektedir. *Sözcü*, konuya dair yaptığı haberlerde Türkiye'nin önemli sorun odaklarından biri olan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin sonuçlarıyla İS'nin gerekliliği arasında ilişki kurmaktan ziyade İS'ni salt iktidarı eleştirmenin bir aracı olarak görmüştür.

Ayrıca her iki gazetenin İS üzerinden yandaşlık ve karşıtlık savunusunu kurarken nihai olarak "Türkiye zarar görüyor" söyleminde ortaklaşması da dikkat çekici bir sonuçtur. *Sabah*'ta yer alan haberlerde İS'nin sapkınlıkla, cin-

siyetsizleştirme politikalarıyla, aileyi ve “milli” değerleri yok edeceği yargısıyla ilişkili olarak Türkiye’nin geleceğine zarar vereceği söylemi üretilirken, *Sözcü*’de ise sözleşmeden çekilmenin Türkiye’nin “aydınlık yüzüne” zarar vereceği iddiası ile üretilmektedir. Bu söylemsel strateji sorunu genelleştirmeye, sorunu çözümsüz kılmaya ve sözleşmenin kaldırılmasından doğrudan etkilenecek özneleri görünmez kılmaya aracılık etmiş görünmektedir. Sorundan etkilenecek özneler belli iken onları görünmez kılan bir örtü olarak Türkiye’nin zarar gördüğü söylemi soyut, muğlak ve içine her şeyin sığıştırılabileceği bir anlam genişlemesiyle zemininden kayarak boş bir gösterene dönüşmüş ve her iki gazetenin söylemini bu anlamda ortaklaştırmıştır.

Son olarak her iki medya kuruluşunun da kullandığı haber kaynakları birbirinden farklılık göstermektedir. *Sözcü* konunun asıl öznesi olan feminist örgütlere, kadınların hak mücadelesini yürüten derneklere, sanat, spor ve medya camiasından tanınmış isimlerin görüşlerine yer verirken, *Sabah* ise iktidar temsilcilerinin ve iktidarla organik bağı olan STK temsilcilerinin görüşlerine yer vermiştir.

Bu çalışma, Türkiye’nin İS’den çekilme sürecinde yayınlanan haberlere odaklanmış olsa da diğer yandan TCE konusunda karşıt ya da destekçi olarak üretilen söyleme de ışık tutmaktadır. Elbette bu alanda medya metinlerine odaklanan farklı çalışmaların yapılması alana katkı açısından önem taşımaktadır.

1 Çalışmada seçilen gazeteler, sahiplik yapıları, ideolojileri, yayın politikaları ve hitap ettiği kitleye göre belirlenmiştir. 27 Haziran 2007’de yayın hayatına başlayan *Sözcü*, logosunda Atatürk görseli olan Atatürkçü, ulusalcı ve seküler bir gazetedir. İktidarın Kürt açılımı sürecinde bazı kurumların başından T.C. harflerini çıkarmasına tepki olarak 23 Nisan 2013 basımı itibariyle Atatürk logosunun yanına T.C. logosunu da eklemiştir (Gaste Arşivi 2013). Ağırıklı olarak mevcut hükümeti eleştiren yazılarıyla tanınan gazete, özellikle Türkiye’deki seküler kesim arasında popülerdir (Nalçinkaya 2022; Dursun 2019, 95). *Sabah* ise 2007 yılında TMSF’ye devredilmiştir. *Sabah*’ın, Turkuvaz Medya Grubu’na ait olduğu ve Turkuvaz Medya Grubu’nun da kamunun yapmış olduğu ihalelerde adı sıkça geçen Kalyon Grup’a ait şirketlerden biridir. Kalyon Grup’un yönetim kurulu başkanı ise Cumhurbaşkanı Erdoğan ile yakın ilişkileri bulunan Ömer Faruk Kalyoncu’dur (T24 2014). Yönetim Kurulu Başkan Vekilliğini ise Erdoğan’ın damadı ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın hükümet sisteminin ilk Hazine ve Maliye Bakanı olan Berat Albayrak’ın kardeşi Serhat Albayrak yürütmektedir (Özdemir 2020, 120). *Sabah*, sahiplik yapısından da anlaşılacağı gibi iktidarla organik bağları olan ve iktidarın politikalarını destekleyen haberler yayımlayan bir gazetedir.

2 Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya başlıklı raporda da İstanbul Sözleşmesi’ne karşı çıkılmasında LGBTİ+karşıtlığı öne çıkan bir tema olarak belirmiştir. Rapora göre İS tartışmalarında yer alan “Cinsiyet-Toplumsal cinsiyet / fitrat-cinsel yönelim” ikiliği doğrudan LGBTİ+’lara yönelik olarak kurulmuştur. Bu ikilik bazı haberlerde feministler üzerinden kurulsu da çoğunluk olarak LGBTİ+’lara yönelik olarak belirmiştir. Raporda, İS karşıtı medyada LGBTİ+’ların varlığı ile İS arasında doğrudan bir bağ kurulmak yoluyla İS’nin “aileyi yıkan”, “eşcinselliği yaygınlaştıran” bir argümana temel oluşturularak sözleşmenin marjinalleştirilmeye çalışıldığına işaret edilmiştir (Kocabay-Sener, Çoban Keneş, Çelik, Fahrioğlu Akın 2022, 9;25).

3 bkz. 1. dipnot

4 Vurgular yazarlara ait

Kaynakça

- Alankuş, Sevda (ed.). *Hak Odaklı Habercilik* (İstanbul: IPS İletişim Vakfı, 2007a).
- Alankuş, Sevda (ed.). *Kadın Odaklı Habercilik* (İstanbul: IPS İletişim Vakfı, 2007b).
- Baştan, Şebnem Açelya. “Popülizm ve Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler: Orban Hükümeti Özelinde Macaristan Örneği.” *Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 14, no. 2 (2021): 132-161.
- Bilgin Aytaç, Gizem ve Ayda Sezgin. “Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketlere Kısa Bir Bakış: Macaristan, Polonya ve Türkiye Örnekleri”. *Birikim*, 25.02.2022. <https://birikimdergisi.com/guncel/10926/toplumsal-cinsiyet-karsiti-hareketlere-kisa-bir-bakis-macaristan-polonya-ve-turkiye-ornekleri> (Son erişim tarihi 16.04.2023)
- Çelik, Büşra. “İstanbul Sözleşmesi Bağlamında İslamcı Kadınların Görüşlerine Dair Bir Değerlendirme”. *Tezkire* 74, (2021): 185-204.
- Dursun, Onur. “Bilim Gazeteciliğinde Popüleritenin ve Pozitif Bilimlerin Hegemonyası”. *İleti-ş-im* 29, (2018): 83-114.
- Ecevit, Yıldız. “Dünyada Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Yükselen Küresel Kadın Hareketi” *Sol Feminist Tartışmalar*. 13 Mart 2021 (Mor Seminerler).
- Fairclough, Norman. “Critical Discourse Analysis and the Marketization of Public The Universities.” *Discourse&Society* 4, no. 2 (1993): 133-168.
- Fairclough, Norman. *Language and Power* (London: Longman, 1989).
- Fairclough, Norman. *Critical Discourse Analysis: The Critical Study of Language* (London and New York: Longman, 1998).

Fairclough, Norman. *Discourse and Social Change* (London: Polity Press, 1996).

Gaste Arşivi. “23 Nisan 2013 Tarihli Sözcü Gazetesi Sayfa 1”, 23 Nisan 2013, <https://www.gastearsivi.com/gazete/sozcu/2013-04-23/1> (Son erişim tarihi 16.05.2023)

Günaydın, Ayça. “Türkiye’de Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı: Uluslararası Aile Konferansları Örneği.” *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar* 42, (2021): 40-53.

Kadının İnsan Hakları Derneği. “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Hakkındaki Avrupa Konseyi Sözleşmesi”. <https://kadinininsanhaklari.org/savunuculuk/uluslararasi-sozlesmeler-ve-mekanizmalar/istanbul-sozlesmesi/> (Son erişim tarihi 06.04.2023).

KAOS GL. 2021 Medya İzleme Raporu. Yıllık rapor, 2022. <https://kaosgldernegi.org/images/library/medya-i-zleme-2021-web.pdf> (Son erişim tarihi 05.05.2023).

Keleş, Dilek ve Duygu Onay. “İslamcı Basında İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığının İzlekleri: Milli Gazete Örneği.” *Kültür ve İletişim* 24, no. 2, (2022): 372-405.

Kocabay-Şener, Nihal., Hatice Çoban-Keneş, Nur Betl Çelik, Ferda Fahrioğlu-Akın. *Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Şeytanlaştırılması: İstanbul Sözleşmesi Karşıtlığı ve Medya*. 2022. <https://ag-da.org/wp-content/uploads/2022/07/I%CC%87stanbul-So%CC%88zles%CC%A7mesi-Medya-Raporu.pdf> (Son erişim tarihi 16.04.2023)

Korolezuk, Elżbieta ve Agnieszka Graff. “Toplumsal Cinsiyet ‘Brüksel’den Gelen Ebola’: Sömürge Karşıtı Çerçeve ve Liberal Popülizmin Yükseli-

şi” *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar* 41, (2020): 4-29.

Köker, Eser ve Ülkü Doğanay. *İrkçi değilim ama... Yazılı Basında İrkçi- Ayırıcı Söylemler* (Ankara: İHOP, 2010)

Mayer, Stephanie ve Birgit Sauer. “‘Gender Ideology’ in Austria: Coalitions around an Empty Signifier.” *Anti-gender campaigns in Europe: Mobilizing against equality* ed. Roman Kuhar ve David Paternotte (Rowman & Littlefield Publishers, 2017), 23–40.

Nalçinkaya, Öznur. (2022). “Gazetelerin Siyasi Partilere Yaklaşımı: Sözcü Gazetesi Üzerine Bir İnceleme” *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal* 8, no: 63 (2020): 1732-1751.

Nazeyrollas, Prudence. “Avrupa’da Toplumsal Cinsiyet Karşıtı Hareketler” http://feminisite.net/index.php/2020/08/avrupada-toplumsal-cinsiyet-karsiti-hareketler/#_ftnref7, 2019 (Son erişim tarihi 03.04.2023)

Özdemir, Murat. “Post-Truth Çağda İdeolojik Farklılıkların Medya İçeriklerine Yansıması: Barış Pınarı Harekâtı Haberlerinin Söylem Analizi” *Ege-mia Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli E-Dergisi* 7, (2020): 107-138.

Özdemir-Taştan, İnan, Ezel Buse Sönmezocak, Anjelic Kelavgil. (2022). “İstanbul Sözleşmesini Savunmak: Toplumsal Cinsiyet Temelli Nefret Söylemiyle Mücadele İçin Politika Önerileri”, 2022. <https://ag-da.org/wp-content/uploads/2022/07/I%CC%87st.-Soz.-Politika-Onerileri-Raporu-29-Temmuz.pdf> (Son erişim tarihi 16.04.2023)

Özkazanç, Alev. “Otoriter Sağ Popülizmin Yükselişi ve Küresel Kadın Hareketi.” *Kısa Dalga*, 08.04.2022. https://kisadalga.net/yazar/otoritersag-populizmin-yukselisi-ve-kuresel-kadin-hareketi_27536 (Son erişim tarihi 15.04.2023)

Özkazanç, Alev. “Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Karşıtlığının Dinamikleri”. *Bianet*, 12 Mart 2019. <https://www.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/206353-toplumsal-cinsiyet-esitligi-karsitliginin-dinamikleri> (Son erişim tarihi 15.04.2023)

Özkazanç, Alev. “Toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, otoriter popülizm ve Türkiye.” *Kaos GL*, 08.01.2019. <https://kaosgl.org/haber/toplumsal-cinsiyet-karsiti-hareketler-otoriter-populizm-ve-turkiye> (Son erişim tarihi 15.04.2023)

Özügürlü, Aynur ve Cansu Dayan. “Toplumsal Cinsiyet Karşıtlığı ve Akademik Özgürlükler: Türkiye’de Kadın Ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Örneği”. *Toplum ve Hekim* 35, no. 6 (2020): 456-465.

Squire, Isabel Jane Ase. Gender ideology and the Istanbul Convention in Bulgaria. Aalborg Universitet Yüksek Lisans Tezi (2018).

Şahin, Meryem. “Dünyada Toplumsal Cinsiyet Karşıtı (Anti-Gender) Hareketler.” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 22, no. 3 (2020): 654-670.

Şeker, Berfu. “Avrupa’da ve dünyada toplumsal cinsiyet eşitliği karşıtı akımların etkileri”. *Kaos GL*, 22.04.2020. <https://kaosgl.org/gokkusagi-forumu-kose-yazisi/avrupa-da-ve-dunyada-toplumsal-cinsiyet-esitligi-karsiti-akimlarin-etkileri> (Son erişim tarihi 17.04.2023)

T24. “Erdoğan, Sabah ve ATV’yi satın alan Kalyoncu’nun düğününe katıldı”, 1 Şubat 2014, <https://t24.com.tr/haber/erdogan-sabah-ve-atvyi-satin-alan-kalyoncunun-dugunune-katildi,249934> (Son erişim tarihi 16.05.2023)

Telseren Ömeroğlu, Aslı, Bengi Cengiz, Elif Bozkurt, Zeynep Kıvılcım. “Otoriter Cinsiyet Rejimlerine Karşı Direniş: İstanbul Sözleşmesi’nin Rolü”, t.y. <https://ag-da.org/wp-content/uploads/2022/04/5.pdf> (Son erişim tarihi 15.04.2023)

hi 14.04.2023)

van Dijk, Teun A. “Aims of Critical Discourse Analysis.” *Japanese Discourse* 1, (1995): 17-27.

van Dijk, Teun A. “Multidisciplinary CDA: A Plea for Diversity”. *Methods of Critical Discourse Analysis* ed. Ruth Wodak ve Michael Meyer (London: Sage, 2001), 95-120.

van Dijk, Teun A. “Principles of Critical Discourse Analysis” *Discourse & Society* 4, no. 2 (1993): 249-283.

Makalede Analiz Edilen Haberler

Haberin kodu	URL
Sabah haberleri	
SA1	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/06/28/yazar-hilal-kaplandan-feminizm-ve-istanbul-sozlesmesi-tartismalarina-onemli-katki-bu-kitabi-tepkilerden-cekmeden-yazdim
SA2	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/20/sosyal-medya-seninleyizerdogan-ile-yikiliyor-baskan-erdoganin-farkli-fotograflari-paylasiliyor
SA3	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/23/son-dakika-numan-kurtulmus-25-martta-secim-startini-veriyoruz
SA4	https://www.sabah.com.tr/magazin/2021/03/29/gamze-ozcelikten-istanbul-sozlesmesi-tepkisi
SA5	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/20/son-dakika-haberi-baskan-erdogan-imzaladi-turkiye-istanbul-sozlesmesinden-ayrildi
SA6	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/20/istanbul-sozlesmesi-neden-feshedildi-a-haber-ekranlarinda-carpici-aciklamalar?paging=6
SA7	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/23/kademden-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-aslolan-budur
SA8	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/25/chpli-bilecik-belediye-baskani-semih-sahinden-ogretmenlere-ve-polislere-hakaret
SA9	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/04/11/chp-lideri-kemal-kilicdaroglundan-inciler
SA10	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/06/26/baskan-erdogan-talimat-verdi-1-temmuzda-duyurulacak
SA11	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/21/bakan-varanktan-flas-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-profil-resimlerine-konulan-halkalarla-bu-sorun-cozulemez

SA12	https://www.sabah.com.tr/yasam/av-kilic-istanbul-sozlesmesinin-siyasi-bir-arac-olarak-kullanilmasi-kadinlara-yarar-degil-zarar-verir-5438085
SA13	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/05/29/ak-partili-kadin-vekillerden-fetocu-elif-safakin-sozlerine-sert-tepki-bizim-icin-yok-hukmundedir
SA14	https://www.sabah.com.tr/yasam/ak-parti-istanbul-il-kadin-kollari-baskanindan-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-5427277
SA15	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/21/ak-parti-genel-merkez-kadin-kollari-baskani-ayse-kesirden-bidena-elestiri
SA16	https://www.sabah.com.tr/gundem/2021/03/20/6284-sayili-kanun-nedir-maddeleri-nelerdir-6284-sayili-kanunun-onemi-ne#:~:text=6284%20say%C4%B1%C4%B1%20kanunun%20amac%C4%B1%3B%20%C5%9Fiddete,ili%C5%9Fkin%20usul%20ve%20esaslar%C4%B1%20d%C3%BCzenlemektir.
Sözcü haberleri	
SÖ1	https://www.sozcu.com.tr/hayatim/magazin-haberleri/unluler-istanbul-sozlesmesinden-vazgecmiyoruz-dedi/
SÖ2	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/tweet-krizi-emiyyet-sildi-soyly-geri-adim-atmadi-6389610/
SÖ3	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/turkiyede-24-saatte-6-kadin-olduruldu-6331225/
SÖ4	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/turkiye-istanbul-sozlesmesinden-resmi-olarak-ayrildi-6515508/
SÖ5	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/istanbul-sozlesmesinin-son-gununde-fesih-kararini-protesto-ettiler-6516519/
SÖ6	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/ovunerek-imzaladik-ovunerek-iptal-ettik-6338203/
SÖ7	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/mhpden-istanbul-sozlesmesi-tepkisi-6337022/
SÖ8	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/meral-aksenerden-istanbul-sozlesmesi-mesaji-vazgecmeyecegiz-6425814/

SÖ9	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/meral-aksener-o-konusmasini-hatirlatti-tepki-gosterdi-6325290/
SÖ10	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/meral-aksener-sedat-pekerin-aciklamalarinda-kacirilan-bir-nokta-var-6518915/
SÖ11	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/kilicdaroglu-8-secim-vaadini-acikladi-6427244/
SÖ12	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/istanbulda-kadınlardan-sozlesmeden-vazgecmiyoruz-eylemi-6495119/
SÖ13	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/kadınlar-istanbulun-ortasina-dev-afis-asti-olmek-istemiyorum-6347454/
SÖ14	https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/kadina-yonelik-siddet-tolere-edilemez/
SÖ15	https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/kademden-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-6325216/
SÖ16	https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/iyi-partili-senol-sunat-kadina-siddet-komisyonundan-ayrildi-6501923/
SÖ17	https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/istanbul-sozlesmesine-tepkiler-suruyor-6335480/
SÖ18	https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/unlu-isimlerden-istanbul-sozlesmesinin-feshedilmesine-tepki-1821913
SÖ19	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/istanbul-sozlesmesinin-feshedilmesi-sonrasi-akpden-aciklama-duzenlemeler-yapacagiz-6326178/
SÖ20	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/istanbul-sozlesmesi-icin-son-umut-6503651/
SÖ21	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/istanbul-sozlesmesi-ile-ilgili-cumhurbaskani-karari-resmi-gazetede-6324483/
SÖ22	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/imamoglundan-istanbul-sozlesmesi-tepkisi-6324888/
SÖ23	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/iletisim-baskanligi-turkiyenin-istanbul-sozlesmesinden-neden-cekildigini-acikladi-6327565/

SÖ24	https://www.sozcu.com.tr/spor/futbol/galatasaray-kulubu-uyelerinden-istanbul-sozlesmesi-icin-bildiri-6341257/
SÖ25	https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/galata-kulesinde-istanbul-sozlesmesi-pankarti-6376147/
SÖ26	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/fransadan-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-6326335/
SÖ27	https://www.sozcu.com.tr/spor/futbol/fenerbahceden-istanbul-sozlesmesinin-feshedilmesine-tepki-6328887/
SÖ28	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/erdogandan-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-3-6516062/
SÖ29	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/erdogandan-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-6332402/
SÖ30	https://www.sozcu.com.tr/2021/gunun-icinden/emniyet-genel-mudurlugu-bu-iddia-somut-gerceklikler-ile-celismektedir-6357978/
SÖ31	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/davutoglundan-erdogana-istanbul-sozlesmesi-tepkisi-dun-soyledigini-bugun-reddediyor-6331202/
SÖ32	
SÖ33	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/chpli-kadin-yoneticilerden-istanbul-sozlesmesi-kararina-tepki-6325472/
SÖ34	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/chpden-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-danistaya-basvuru-yapacagiz-haklarimizi-yeniden-alacagiz-6329729/
SÖ35	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/chp-ve-devadan-istanbul-sozlesmesi-icin-dava-6341490/
SÖ36	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/akpli-nergisten-tepki-ceken-kadin-siddeti-sozleri-hic-mi-kadinlarin-payi-yok-6344078/
SÖ37	https://www.sozcu.com.tr/2021/dunya/son-dakika-abd-baskani-bidendan-turkiyeye-istanbul-sozlesmesi-tepkisi-6327037/

SÖ38	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/77-ilin-barosundan-istanbul-sozlesmesi-aciklamasi-fesih-kararinin-anayasada-temeli-yoktur-6325832/
SÖ39	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/reform-yapiyoruz-diye-diye-turkiyeyi-geriye-goturduler-6327742/
SÖ40	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/istanbul-sozlesmesi-iptaline-tepki-sokaga-dokulduler-6325696/
SÖ41	https://www.sozcu.com.tr/2021/gundem/2008den-2021in-mayis-ayina-kadar-3-bin-580-kadin-olduruldu-6425747/

